

TÜRKİYE'DE MASTEKTOMİ SONRASI HEMŞİRELİK BAKIMI: LİTERATÜR İNCELEMESİ

Nursing Care After Mastectomy In Turkey: A Literature Review

Hemşire Serap KURTAR

Dr. Abdurrahman Yurtaslan Onkoloji Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara/Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-7998-5073

Dr. Öğretim Üyesi Nigâr ÜNLÜSOY DİNÇER

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara/Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-9578-5669

ÖZET

Amaç: Meme kanseri Türkiye'de ve dünyada kadınlar arasında en sık görülen kanser türüdür. Bu literatür derlemesinin amacı ülkemizde son 10 yılda (2009-2019) mastektomi tedavisi alan hastalara uygulanan hemşirelik bakımı ile ilgili çalışmalarını bir araya getirmek ve incelemektir.

Yöntem: Literatür taraması için Google scholar, Pubmed, Ulakbim, Dergipark veri tabanları kullanılmıştır. Veri tabanlarında Şubat 2019 itibarı ile, "meme kanseri ve hemşirelik", "meme cerrahisi ve hemşirelik", "mastektomi ve hemşirelik" (breast cancer and nursing, breast surgery and nursing, mastectomy and nursing) anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda toplamda 11.790 çalışmaya ulaşılmış olup kriterlere uygun 13 makale incelemeye dahil edilmiştir. Bu çalışmaların yapıldığı yıl, örneklem sayısı, amacı, kullanılan ölçüm aracı, bulguları ve sonuçları ayrı ayrı incelenmiştir.

Bulgular: Elde edilen sonuçlar incelendiğinde mastektomi tedavisi olmuş 925 hastaya ulaşılmıştır. Yapılan çalışmalarda katılımcıların yaşam kalitesi, cinsellik, eş uyumu, yalnızlık durumları, hastalık algısı, beden algısı, lenfödem, ağrı durumları, kaygı durumları ve ameliyat sonrası bilgi düzeyleri değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmaların tamamında katılımcıların fizyolojik ve psikososyal zorluklar yaşadığı belirtilmiştir.

Sonuç: Çalışmaların tamamına bakıldığında katılımcıların bilgi ihtiyaçlarının yüksek olduğu, hemşirelerin ise, hastaya bütüncül yaklaşması, hastanın hem fizyolojik hem de psikolojik ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, eğitim için yeni stratejiler geliştirmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meme Kanseri ve Hemşirelik, Meme Cerrahisi ve Hemşirelik, Mastektomi ve Hemşirelik

ABSTRACT

Objective: Breast cancer is the mostly seen among women in Turkey and in the world. The purpose of this literature review is to gather and examine into studies related to nursing care applied to patients receiving mastectomy treatment in our country in the last 10 years (2009-2019).

Methods: Literature review has been made through scanning Google scholar, Pubmed, Ulakbim, Dergipark databases in nursing care by employing those keywords which are "breast cancer and nursing", "breast surgery and nursing", "mastectomy and nursing" in February 2019. As a result of the scanning the databases, a total of 11,790 studies were found and 13 of them meet the inclusion criteria. The years, sample size, measurement tool, findings and conclusions of those studies have been scrutinized separately.

Results: When the results have been observed, there are 925 patients collected in this study through literature review. Quality of life, sexuality, partner compliance, loneliness, perception of disease, body perception, lymphedema, pain levels, anxiety levels and postoperative knowledge levels were evaluated in those studies. In all of the studies, it was clearly stated that the participants experienced physiological and psychosocial difficulties.

Conclusion: In the studies examined, information needs (highly) of the participants was emphasized; it was clearly stated that nurses should take holistic approach to patients and they should respond both physiological and psychological needs of the patients, and to develop new strategies for education. Finally; need for developing new strategies on nursing education was expressed.

Key words: Breast Cancer and Nursing, Breast Surgery and Nursing, Mastectomy and Nursing

1. GİRİŞ

Günümüzde kardiyovasküler hastalıklardan sonra en çok ölüme sebep olan hastalık kanserdir. Dünya sağlık örgütünün verilerine göre 2018 yılı içerisinde 9 milyon 600 bin kişinin kanserden öldüğü tahmin edilmektedir. Ülkemizde ve dünyada kadınlar arasında en çok görülen kanser türü ise meme kanseridir (World Health Organization, 2019). Dünyada 2018 yılında 2.088.849 yeni meme kanseri vakası teşhis edilmiştir (American Institute For Cancer Research, 2019). Türkiye’de ise 2013 yılında kanser tanısı alan her dört kadından birine meme kanseri tanısı konulmuştur (Şencan & İnce, 2016).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte birçok yeni tedavi yöntemi geliştirilmiştir, bu durum meme kanseri hastalarının sağ kalımını artırmıştır (Bener & diğerleri, 2017). Meme kanseri tedavisi için kullanılan yöntemler; kemoterapi, radyasyon tedavisi, hormonal tedavi ve cerrahi tedavidir (Chan & diğerleri, 2017). Cerrahi tedavi, yani mastektomi; kanserden etkilenen memenin tamamının veya bir kısmının çıkarıldığı en sık kullanılan tedavi yöntemidir (Jetha, Gul, & Lalani, 2017).

Meme kanserinde mastektomi, cerrahi tedavide kilit rol oynamasına rağmen operasyon sonrası enfeksiyon, ağrı, hayalet meme sendromu, seroma, hematoma, lenf ödem ve donmuş omuz sendromu gibi önemli komplikasyonlar yaşanmaktadır (Freysteinson, Deutsch, & ark., 2012, Yeşilyurt & Fındık, 2016). Ayrıca mastektomide vücut görüntüsünün tamamen değişmesi ve bireylerin bu yeni durumu kabullenme süreci anksiyete, öfke, beden imajının sarsılması, cinsel açıdan çekiciliğin azalması, özgüven kaybı psikososyal sıkıntıları da beraberinde getirmektedir (Freysteinson, Deutsch, & ark., 2012). Bu durum mastektomi sonrası, hastaların yaşam kalitesi ile ilgili endişeler yaşamasına sebep olmaktadır. (Heidari & Ghodus, 2015, Koçan & Gürsoy, 2016, Bener & diğerleri, 2017, Çam & diğerleri, 2009). Bu nedenle mastektomi tedavisi tam anlamıyla iyileşmeyi sağlamak için multidisipliner ve bütüncül bir bakım gerektirmektedir (Alves & diğerleri, 2011, Ursavaş & İşeri, 2014).

Hemşirelik hizmetleri mastektomi tedavisi alacak hastalarda perioperatif dönemde anahtar role sahiptir. Hemşireler, mastektomi operasyonu geçiren hastalarda, ekip anlayışıyla birlikte sağlık bakım süreçlerini hızlandırabilir, semptomları ve tedavinin olumsuz yan etkilerini en aza indirebilirler. Hubbard ve arkadaşları tarafından mastektomi sonrası lenfödemi önlemek için fiziksel eğitim alan hastalar, eski sosyal yaşantılarına daha çabuk uyum sağlamışlardır (Hubbard & ark., 2013). Ayrıca hemşireler tarafından hastalara sağlanan destek ve müdahalelerin cerrahi sonrası hastalığın psikiyatrik etkilerini önemli ölçüde azalttığı kanıtlanmıştır (Reed & ark., 2010).

Ülkemizde artan meme kanseri insidansını göz önünde bulundurduğumuzda, hemşirelerin sağlığı koruma ve geliştirme sorumlulukları olduğundan, meme kanseri erken tanı konusunda topluma verilecek eğitim ve cerrahi tedavi sonrasında da hastalara verilecek bakımda hemşirelere büyük bir görev düşmektedir (Kozan & Tokgöz, 2016, Karayurt & Andıç, 2011). Bu literatür derlemesinin amacı ülkemizde 2009-2019 yılları arasında yapılan mastektomi tedavisi alan hastalarda hemşirelik alanında yapılmış tüm çalışmalarını bir araya toplamak ve incelemektir.

2. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu çalışmada Türkiye’de son 10 yılda mastektomi konusunda yapılan çalışmalar incelenmiştir.

2.1. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada Türkiye’de son 10 yılda (2009-2019) yılları arasında sadece mastektomi konusunda yapılan çalışmalar incelenmiştir. Google scholar, Pubmed, Ulakbim, Dergipark veri tabanlarında ‘meme kanseri ve hemşirelik’, ‘meme cerrahisi ve hemşirelik’, ‘mastektomi ve hemşirelik’ (breast cancer and nursing, breast surgery and nursing, mastectomy and nursing) anahtar kelimeleri ayrı ayrı kullanılarak tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda mastektomi ve hemşirelik, meme kanseri ve hemşirelik, meme cerrahisi ve hemşirelik, anahtar kelimelerinin içinde bulunduğu 11790 çalışmaya ulaşılmıştır. Diğer alanlarda yapılmış 11.666 çalışma inceleme dışı bırakılmıştır. Hemşirelik alanında yapılmış 124 çalışma içerisinde 66 adet tez çalışması inceleme dışı bırakılmıştır. Geriye kalan 58 çalışmadan yinelenen makaleler çıkarıldığında 49 makale kamıştır. 49 makale içerisinde anahtar sözcüğünde ‘meme kanseri’ geçmesine rağmen, katılımcıların meme kanseri ile ilgili bilgilerinin yoklandığı ve meme kanseri tanısı almayan katılımcılara uygulanan 16 makale ve 20 derleme inceleme dışı bırakılmıştır. Mastektomi veya meme cerrahisi sonrası, hastaların durumlarının ve sağlık personelinin konu ile ilgili uygulamalarının değerlendirildiği çalışmalar incelemeye dahil edilmiştir.

2.2. Verilerin analizi

Araştırmaya dahil edilen çalışmalar yöntem, yıl aralığı, amaç, örneklem grubu/büyüküğü, ölçek, bulgular ve araştırma tipine göre sınıflandırılarak analiz edilmiştir.

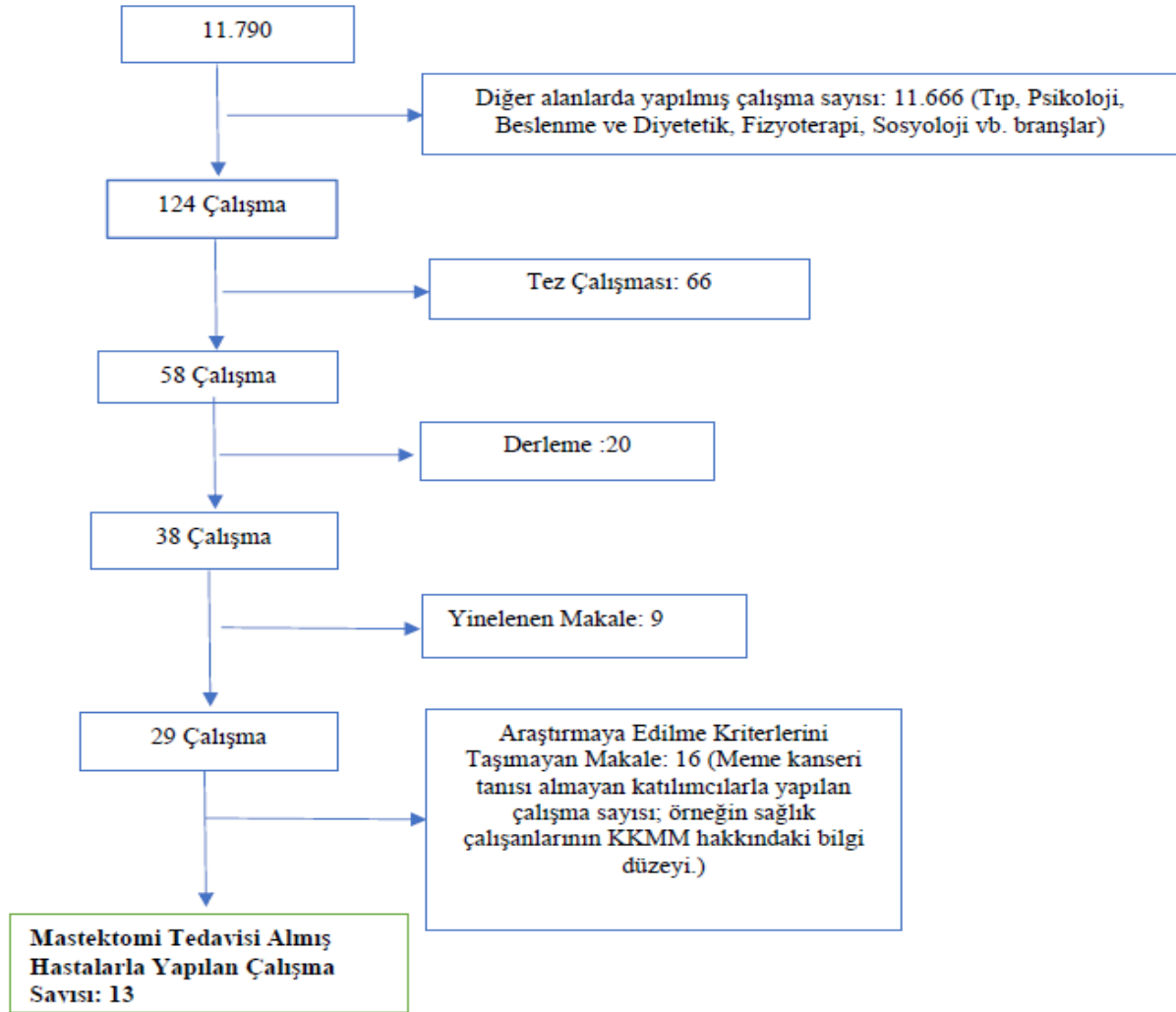
2.3. Araştırmaya Dahil Edilme Kriterleri

- ✓ Araştırma makalesi olması,
- ✓ Makalenin online tam metnine ulaşılabilir olması,
- ✓ Çalışmanın Türkiye’de gerçekleştirilmiş olması,
- ✓ 2009-2019 (sonucusu Nisan 2019) tarihleri arasında yayınlanmış olması.

2.3. Araştırmaya Dahil Edilmeme Kriterleri

- ✓ Derleme makale olması,
- ✓ Olgu sunumları,
- ✓ Kongre kitabında yayınlanan bildiriler,
- ✓ Düşünce/tartışma/ editöre mektup,
- ✓ Kitap, proje ve raporlar, tezler.

Şekil 1: Araştırma Evreninin Belirlenmesine Yönelik Akış Şeması

Şekil 2. Araştırmaya Dahil Edilen Çalışmaların Analizi

Yazar ve Yıl	Çalışmanın Adı	Amaç	Örneklem	Ölçüm Araçları	Sonuçlar
Tuna A. ve ark. 2017	Meme Kanseri Hastalarda Ameliyat Sonrası Bilgi Gereksinimi Telefon Hemşireliği ile Karşlanması	Bu çalışma mastektomi olan hastaların telefon yolu ile ihtiyaç duydukları konuları belirlemek, bilgilendirmeleri amacıyla yapılmıştır.	30 hasta	Sosyo-demografik özellikler formu, Hastalık Algısı Formu, Hastaların duydukları bilgilere yönelik formlar.	Çalışma sonucunda meme kanseri hastalarına ameliyat sonrası erken dönemde telefon ile danışmalık hizmeti verilmesi yüksek hasta memnuniyeti sağladığı belirlenmiştir.
Çalışkan İ. Demir Korkmaz F. 2017	Meme Kanseri Geçiren Kadınların Algısı ve Eş Uyumlularının İncelenmesi	Bu çalışma meme kanseri cerrahisi geçiren kadınların beden algısı ve eş uyumlularının incelemek amacıyla yapılmıştır.	101 Hasta	Tanımlayıcı Bilgi Formu, Vücut Algısı Ölçeği, Çiftler Uyum Ölçeği	Çalışma sonucunda kadınların beden algılarının iyi, eşler ile ilişki kalitelerinin yüksek olduğu, iyi beden algısının eş uyumunu da olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.
Soydas Yesilyurt D. Yıldız Fındık Ü. 2016	Post-Mastektomi Hastaların Bilgi İhtiyacı	Bu çalışma postmastektomi hastalarını bilgi gereksinimlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.	72 Hasta	Tanımlayıcı Bilgi Formu Hastaların ameliyat sonrası bilgi ihtiyaçlarının başlıklar altında toplandığı form	Çalışma sonucunda mastektomili hastaların bakım müdahaleleri, meme kanseri ve tedavi seçenekleri, cerrahinin etkileri ve bu etkilerin azaltılması gibi konular hakkında bilgilendirilme gereksinimlerinin olduğu belirlenmiştir.
Kocan S. Gürsoy A. 2016	Mastektomi Sonrası Meme Kanseri Kadınların Algısı: Nitel Bir Araştırma	Bu çalışma mastektominin meme kanseri olan kadınların vücut imajını nasıl etkilediği hakkında bütüncül ve derinlemesine bir şekilde değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.	20 hasta	Derinlemesine görüşme tekniği	Çalışma sonucunda meme kanseri için cerrahi bir tedavi olarak mastektominin bir kadının beden imajını ve kendi imajını olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir.
Erturhan Türk K. Yılmaz M. 2018	Meme Kanseri Sonrası Mastektominin Yaşam Kalitesi ve Beden İmgesi Üzerine Etkisi	Bu çalışma meme kanseri sonrası hastalarda mastektominin yaşam kalitesi ve beden imajı üzerine olan etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.	57 hasta	Sosyodemografik Özellikler Formu Vücut Katakasisi Skalası, Meme Değerlendirme Skalası	Çalışma sonucunda mastektominin vücut imajı ve kadınların yaşam kalitesi üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu ve vücut imajı ile yaşam kalitesi arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir.
Yıldız A. Karayurt Ö. 2011	Meme Kanseri Kadınların Lenfödem Nedeniyle Yaşadıkları Güçlükler	Bu çalışma meme kanserli kadınların lenfödem nedeniyle yaşadıkları güçlükleri ve etkileyen etmenleri incelemek amacıyla yapılmıştır.	100 Hasta	Tanımlayıcı Bilgi Formu Lenfödem neden olduğu güçlükleri belirleme formu	Çalışma sonucunda lenfödemli kadınlardan eğitim durumu yüksek olanların, çalışanların, lenfödem ilişkili bilgi alanların ve hafif şiddette lenfödemli olanların yaşadıkları güçlük puan ortalamaları daha düşük olduğu belirlenmiştir.
Gül A. Erdim L. 2009	Meme Ameliyatından Sonra Lenfödem Önlenmesinde Hemşirelerin Eğitim Yaklaşımı	Bu çalışma, hemşirelerin lenfödem önleme konusunda hastalara ne tür önerilerde bulduklarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.	46 hemşire	Tanımlayıcı Bilgi Formu	Çalışma sonucunda mastektomi olan hastaların lenf ödem riski ve önlenmesi konusunda yeterli bilgi alamadıkları ve hasta ve hemşireler için yeni eğitimlerin geliştirilmesi ve artırılması gerektiği belirlenmiştir.

Şekil 2. Araştırmaya Dahil Edilen Çalışmaların Analizi (Devam)

Yazar ve yıl	Çalışma Adı	Amaç	Örneklem	Ölçüm Araçları	Sonuçlar
Aydın Avcı İ. Kumcağız H. 2011	Mastektomi Olan Kadınların Eş Tepkileri Evlilik Uyumu ve Yalnızlık Durumları	Bu çalışma mastektomi sonrası dönemde eş uyumluluğunu ve yalnızlık seviyesini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.	48 Hasta 44 Eş	Eşler Uyum Ölçeği UCLA Yalnızlık Ölçeği	Çalışma sonucunda mastektomili kadınlar ve eşler evlilik öncesi evlilik ilişkilerini ameliyattan sonra iyi, ameliyattan sonra kötü olduğu, yalnızlık ölçeğinde ise ameliyat sonrası ve öncesi her iki dönemde de çiftlerin yalnızlık hissetmediği belirlenmiştir.
Müezzimler N. Karayurt Ö. 2014	Meme Kanseri Tedavisine Bağlı Lenf ödem Gelişen Kadınların Deneyimlerinin İncelenmesi	Bu çalışma meme kanseri tedavisine bağlı lenf ödem gelişen kadınların deneyimlerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.	20 hasta	Tanımlayıcı Bilgi Formu formu Yar Yapılandırılmış Görüşme Formu	Çalışma sonucunda katılımcılar lenf ödem geliştikten sonra günlük yaşamlarında birçok konuda güçlük yaşadıklarını belirtmişlerdir. Hemşirelerin bu alanda yeterliliklerini artırmak için sertifikasyon programlarının geliştirilmesi gerektiği belirlenmiştir.
Yılmaz Karabulutlu E. ve ark. 2019	Türkiye'de Meme Kanseri Olan Kadınların Hastalık Algısının Değerlendirilmesi	Bu çalışma meme kanseri olan kadınların hastalık algılarını ve bu algılar ile Türkiye'deki sosyodemografik ve klinik özellikler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılmıştır.	180 hasta	Sosyodemografik ve Klinik Özellikler Formu Hastalık Algısı Anketi	Çalışma sonucunda meme kanseri olan hasta açısından hastalığın anlamı değerlendirilmiştir. Bakım, eğitim ve danışma programları, hastanın hastalık algılarına göre planlanması gerektiği belirlenmiştir.
Özberksoy A. ve ark. 2009	Meme Kanseri Olan Hastalarda Ameliyat Öncesi Eğitimin Ameliyat Sonrası Ağrı ve Kaygı Düzeylerine Etkisi	Bu çalışma meme kanseri olan hastalarda ameliyat öncesi eğitimin ameliyat sonrası ağrı ve kaygı düzeylerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.	60 hasta 30 kontrol 30 deney	Tanımlayıcı Bilgi Formu Durumluluk-Süreklilik Kaygı Envanteri, Görsel Kıyaslama Ölçeği, Analjezi İzlem Formu	Çalışma sonucunda perioperatif dönemde verilen eğitimin hastaların postoperatif dönemde kaygı ve ağrı düzeylerinin azalmasında etkili olduğu belirlenmiştir.
Babaoğlu Akdeniz E. 2012	Meme Kanseri Olan Evli Kadın Hastaların Eşler Arası Uyum ve Baş Etme Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Bu çalışma meme kanseri olan evli kadın hastaların eşler arası uyum ve baş etme biçimleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.	100 hasta 50 kontrol 50 deney	Tanımlayıcı Bilgi Formu Eşler Uyum Ölçeği Stresle Başa Etme Ölçeği	Çalışma sonucunda meme kanseri olan kadın hastaların eşler arası uyum düzeyleri arttıkça daha iyi baş etme yöntemleri geliştirdikleri belirlenmiştir. Hemşire- hasta görüşmelerinde eş uyumu ve baş etme biçimlerinin ele alınmasının, hastanın yaşamına daha iyi uyum sağlayabileceği belirlenmiştir.
Çam O. ve ark. 2009	Meme Kanseri Hastaların Psikososyal Uyumlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi	Bu çalışma meme kanseri hastaların psikososyal uyumlarını etkileyen faktörleri incelemek	91 hasta	Tanımlayıcı Bilgi Formu Psikososyal Uyum-Öz Bildirim Ölçeği	Çalışma sonucunda meme kanseri hastaların psikososyal uyumunda sosyodemografik ve tıbbi özelliklerin etkili olduğu

3. BULGULAR

Tuna ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışmada, çalışmaya dahil olan katılımcılar postoperatif dönemde doktor ve hemşireler tarafından bilgilendirilmiştir. Ameliyattan 5-7 gün sonra telefonla hastalar aranarak ve eğitim gereksinimlerine göre gerekli bilgilendirilme yapılmıştır. Hastaların %83,3'üne modifiye radikal mastektomi uygulanmıştır. Ameliyat sonrası telefon ile görüşülen hastaların, yara yeri iyileşmesi, enfeksiyon kontrolü, lenfödem konusunda bilgi gereksinimine ihtiyacı olan hasta oranı %100 bulunmuştur. Ameliyat sonrası hastalar telefonla görüşmesi ile kol ölçümlerini kendileri yapmıştır ve 1 cm boyutunda ölçüm farkı olan hasta %10 olarak belirlenmiştir. Hastaların adjuvan tedavi zamanları, saç dökülmesi, bulantı, kusma ve yorgunluğa yönelik soruları mevcut olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonucunda meme kanseri hastalarına ameliyat sonrası erken dönemde telefon ile danışmalık hizmeti verilmesi yüksek hasta memnuniyetini sağlamıştır. Tele hemşireliğin farklı alanlarda da hemşirelik hizmetleri açısından yarar sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Yeşilyurt ve Fındık (2016) tarafından post-mastektomi hastalarının bilgi ihtiyacını belirlemek için yapılan çalışmada, katılımcıların %53'ü basit mastektomi ameliyatı geçirmiştir. Hastaların %83'ü ameliyat sonrası hastane ve evde bakım uygulamaları, %82'si ameliyat sonrası sorunların belirtileri ve önlenmesi, %76'sı meme kanseri ve tedavi seçenekleri hakkında bilgilendirilmek istediklerini belirtmiştir. Hastaların %68'i ameliyatın vücut, omuz ve kol egzersizleri, kendi kendine meme muayenesi, meme kanserinin ev ve iş hayatı üzerindeki etkileri, lenfödem ve önlenmesi için yapılabilecek müdahaleler hakkında bilgi almak istediklerini belirtmiştir. Hastaların en az haberdar olmak istedikleri konu ise, %28 ile meme rekonstrüksiyonu olmuştur.

Çalışkan ve Korkmaz (2017) tarafından yapılan çalışmada, 101 katılımcının %73,3 üne total mastektomi uygulanmıştır. Kadınların %48,5 inin duygusal sorun yaşadığı saptanmıştır. Bireylere uygulanan vücut algısı ölçeği ve çiftler uyum ölçeği birlikte değerlendirildiğinde, beden algısı ile eş uyumu arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Çalışma sonucunda mastektomi geçirmiş hastaların beden algılarının olumlu, eş uyumlarının iyi olduğu belirlenmiştir.

Avcı ve Kumcağız (2011) tarafından yapılan çalışmada, katılımcıların ameliyattan önce ve sonra eş uyumu ve yalnızlık durumu ayrı ayrı değerlendirilmiş olup, ameliyattan önce kadınların %89,6'sı yalnız hissetmediklerini belirtmiştir, ameliyat sonrası ise bu oran %85,4 olarak bulunmuştur. Kadınlar ameliyattan önce evliliklerini %83,3 oranında iyi değerlendirirken, eşler için aynı oran %81,8 bulunmuştur. Ameliyat sonrası kadınların %77,3 evliliklerinin kötü etkilediğini belirtirken, erkeklerde bu oran %89,6 bulunmuştur.

Akdeniz (2012) tarafından yapılan çalışmada, eş uyumları ve baş etme biçimleri değerlendirilen katılımcıların %94'ü cerrahi operasyon geçirmiştir. Katılımcılarda stresle baş etme biçimleri ve eşler arası uyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Deney grubunda (meme kanseri hastaları) eşler arası uyumu ile etkili baş etme biçimi arasında pozitif yönde %32'lik bir ilişki saptanmış olup bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu bulguya göre evlilik uyumu arttıkça hastaların problemlerle etkili bir şekilde baş edebilme becerileri de artmaktadır. Kontrol grubu olarak araştırmaya alınan meme kanseri tanısı almayan hastaların eşler arası uyum ile stresle baş etme yöntemleri arasındaki ilişki karşılaştırılmıştır. Kontrol grubunda da eşler arası uyum ile etkili baş etme biçimi arasında pozitif yönde %21'lik bir ilişki saptanmış olup istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Koçan ve Gürsoy (2016) tarafından yapılan nitel çalışmada, katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda, katılımcıların çoğu memenin kadınlık, güzellik, annelik ve çekicilik anlamına geldiğini ve onlar için kadınları mükemmelleştiren bir organ olarak görüldüğünü belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadeleri, göğsün sadece bir organ değil, aynı zamanda birçok anlamın bağlı olduğu bir sembol olduğunu göstermektedir. Bireylerde mastektomi genellikle birçok kadın için olumsuz duygu ve düşünceler yaşatsa da hayatta kalmaları için bu durumun gerekli olduğunu anlamışlardır. Ancak yine de meme kaybı bir kadının kadınlık ve kendine güven duygusunu olumsuz yönde etkileyebilir. Çalışmada tüm kadınlar görünümleriyle ilgili olumsuz değerlendirmeler kullanmışlardır (çirkin, kayıp, garip). Bu ifadeler kadınların operasyondan kaynaklanan fiziksel değişiklikler nedeniyle olumsuz duygular yaşadığını göstermektedir.

Türk ve Yılmaz (2018) tarafından yapılan çalışmada, 57 katılımcının %84,2'si 6-12 ay önce modifiye radikal mastektomi geçirmiştir. Meme fonksiyonlarının değerlendirilmesi ortalaması 11.95, duygusal rahatlık skoru ortalaması olduğu bulundu. 9.26 sosyal / aile rahatlık skoru ortalaması 19.84, ek kaygı puan

ortalaması 10.95, olduğu bulunmuştur. Beden imajı toplam puan ortalaması 121.6 bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre, meme fonksiyonlarının değerlendirilmesi ölçeği ile fiziksel rahatlık, duygusal rahatlık, ek kaygılar, arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Beden imajı ve sosyal / aile rahatlığı ölçekleri ile beden imajı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Karabulutlu ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada, katılımcıların %67,11'inde mastektomi geçirdiği belirtilmiştir. Katılımcıların hastalık algıları değerlendirilmiş ve en fazla risk faktörünü (19.42 ± 6.38) hastalıklarının kalıtsal, sigara, alkol kullanımı, yaşlanma gibi etkilere bağladıkları ortaya çıkmıştır. Bu çalışma, hastaların çeşitli sosyodemografik ve klinik özelliklerinin hastalık algılarını etkilediğini göstermektedir.

Gül ve Erdim (2009) tarafından yapılan çalışmada, profesyonel sağlık ekibinin mastektomi geçirmiş bireylerin %89,1'ne lenfödem konusunda eğitim verdiği belirlenmiştir. Verilen eğitimlerin, %51,2'sinin hemşire ve hekim tarafından verildiği, eğitimlerin %82,9'nun postoperatif dönemde yapıldığı belirlenmiştir. Katılımcıların, hastalara lenfödem konusunda ne tür eğitimler verdikleri sorgulandığında, grubun tamamının (%100) etkilene kolda kan basıncı ölçümü, enjeksiyon, kan alma gibi invazif işlemler yapılmaması gerektiği konusunda bilgi verdikleri belirlenmiştir.

Müezziner ve Karayurt (2014) tarafından yapılan çalışmada, Meme kanseri tedavisine bağlı lenfödem gelişen kadınların yaşadıkları deneyimler ile ilgili ana başlıklar belirlenmiştir. Katılımcıların lenfödem gelişmeden önce lenfödemle ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadığı ve lenfödem geliştikten sonra da lenfödem tedavisi hakkında bilgi sahibi olmadıkları belirlenmiştir.

Yıldız ve Karayurt (2011) tarafından yapılan çalışmada, katılımcıların %72'sine modifiye radikal mastektomi ve radyoterapi tedavisi uygulanmıştır. Katılımcıların %38'inde lenfödem ameliyattan sonraki 7. ve 11. aylar arasında gelişmiştir. Araştırmaya katılan kadınların %66'sında lenfödem aktif olarak kullandıkları kolda geliştiği, %71'nin lenfödem gelişen bölgesinin kol ve el olduğu ve %36'sında lenfödem orta şiddette olduğu bulunmuştur. Kadınların %88'inin lenfödem nedeniyle tedavi aldığı ve tedavi yöntemi olarak %40'ının basınçlı giysiler kullandığı belirlenmiştir.

Özberksoy ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan çalışmada, kontrol ve deney grubu olarak çalışma yürütülmüş, ameliyat öncesi durumluluk- sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Postoperatif dönemde durumluluk kaygı düzeyi kontrol grubunda 52.70 ± 5.78 ve deney grubunda ise 34.53 ± 3,79 olarak saptanmıştır. Hastaların ameliyat sonrası ağrı durumlarına bakıldığında yine ağrı skalasında anlamlı bir farka ulaşılmıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda ameliyat öncesi hastalara verilen eğitimin hastanın kaygı düzeyi ve ağrı durumlarını pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Hastalara ameliyat öncesi bilgilendirmenin tam açık ve anlaşılır bir dille yapılması önemlidir.

Çam ve arkadaşları (2009) tarafından hastaların psikososyal uyumunu değerlendirmek için yapılan çalışmada, hastaların %26,3'ünün psikososyal uyumunun iyi, %40,7'sinin orta düzeyde, %33'ünün kötü düzeyde bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, çocuk sayısı, aile tipi, eğitim durumu, meslek, gelir durumu, hastalık tanı süresi ve hastalığın yaşam üzerindeki etkileri, hastaların uyumunu etkileyen faktörler olarak belirlenmiştir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu derlemede, meme kanserinin en sık kullanılan tedavi yöntemi olan mastektomi alanında hemşireler tarafından yapılmış 13 çalışma değerlendirilmiştir. Çalışmaların tamamına bakıldığında katılımcıların bilgi ihtiyaçlarının yüksek olduğu, hemşirelerin ise, hastaya bütüncül yaklaşması, hastanın hem fizyolojik hem de psikolojik ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, eğitim için yeni stratejiler geliştirmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Mastektomi ve meme kanseri aileyi ve eşleri travmatik bir şekilde etkilemekte ve aile içi süreçlerdeki dengeleri değiştirmektedir. Yapılan araştırmalarda da görüldüğü gibi kişiler mastektomi sonrası yeni hayatlarına adaptasyon sürecinde birçok psikososyal ve fizyolojik problemle karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle meme kanserli hastalarda psikososyal ve fizyolojik sorunlara yönelik eğitim, bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

Aksan, A. T., & Gizir, C. A. (2017). Sağlık Psikolojik Danışmanlığı Çerçevesinde Meme Kanseri Kadınların Yaşantıları ve Psiko-Sosyal Gereksinimleri. "Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13(3), 977 - 999.

Akyolcu, N. (2008). Meme Kanserinde Cerrahi Girişim Sonrası Cinsel Yaşam. Meme Sağlığı Dergisi, 4(2).

Alves, P. C., & diğerleri, v. (2011). Nursing care during the preoperative stage and rehabilitation of mastectomy: narrative review of literature. Revista Brasileira de Enfermagem, 64(4).

American Institute For Cancer Research. (2019, Mart 25). Worldwide Cancer Data, Global Cancer Statistics For The Most Common Cancers. Mart 25, 2019 tarihinde Worldwide Cancer Data, Global Cancer Statistics For The Most Common Cancers: <https://www.wcrf.org/dietandcancer/cancer-trends/worldwide-cancer-data> adresinden alındı

Bener, A., & diğerleri, v. (2017). Depression, Hopelessness and Social Support among Breast Cancer Patients: in Highly Endogamous Population. Asian Pacific Journal of Cancer Prevention, 18(7), 1889–1896.

Chan, C. W., & diğerleri, v. (2017, Kasım). Novel Strategies on Personalized Medicine for Breast Cancer Treatment: An Update. International Journal of Molecular Sciences, 18(11).

Çalışkan, İ., & Korkmaz, F. D. (2017). Meme Kanseri Cerrahisi Geçiren Kadınların, Beden Algıları ve Eş Uyumlarının İncelenmesi. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 33(2), 1-15.

Çam, O., & diğerleri, v. (2009). Meme Kanseri Hastaların Psikososyal Uyumunu Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. Meme Sağlığı Dergisi, 5(2).

Freysteinson, W. M., Deutsch, A. S., & ark., C. L. (2012). The Experience of Viewing Oneself in the Mirror After a Mastectomy. Oncology Nursing Forum, 39(4).

Gürsoy, A. A., & Bayraktar, F. E. (2008). Evaluation of the Efficiency of a Home Care Program Developed for Mastectomy Patients. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi, 1(15).

Heidari, M., & Ghodus, M. (2015). The Relationship between Body Esteem and Hope and Mental Health in Breast Cancer Patients after Mastectomy. Indian Journal of Palliative Care, 21(2), 198–202.

Hubbard, G., & ark., v. (2013). Case Management Vocational Rehabilitation for Women with Breast Cancer After Surgery: a Feasibility Study Incorporating a Pilot Randomised Controlled Trial. Biomed Central, 14.

Hussain, L., & diğerleri, v. (2019). Exploring Lived Experiences of Married Pakistani Women Post-Mastectomy. Asia Pacific Journal of Oncology Nursing, 78–85.

Jetha, Z. A., Gul, R. B., & Lalani, v. S. (2017). Women Experiences of Using External Breast Prosthesis after Mastectomy. Asia Pacific Journal of Oncology Nursing, 4(3), 250–258.

Karayurt, Ö., & Andıç, S. (2011). Meme Bakım Hemşireliği. The Journal of Breast Health, 7(4).

Koçan, S., & Gürsoy, A. (2016). Body Image of Women with Breast Cancer After Mastectomy: A Qualitative Research. The Journal of Breast Health, 12(4), 145-150.

Kozan, R., & Tokgöz, V. Y. (2016). Türkiye’de Meme Kanseri Farkındalığı ve Tarama Programı. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 4, 185-188.

Reed, E., & ark., v. (2010). A Survey of Provision of Breast Care Nursing for Patients with Metastatic Breast Cancer – İmplications for the Role. European Journal of Cancer Care, 19, 575–580.

Şencan, İ., & İnce, G. N. (2016). Türkiye Kanseri İstatistikleri. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı.

Ursavaş, F. E., & İşeri, Ö. K. (2014). Meme Kanseri Nedeniyle Meme Koruyucu Cerrahi Yapılan Bir Hastaya Roy Uyum Modeline Temellendirilmiş Hemşirelik Yaklaşımı. The Journal of Breast Health, 10, 134-140.

Vila, C., & diğerleri, v. (2017). Advanced Breast Cancer Clinical Nursing Curriculum Review and Recommendations. *Clinical Translation Oncology*, 19(2), 251–260.

World Health Organization. (2019, Mart 3). 2019 tarihinde World Health Organization: WHO: <https://www.who.int/cancer/en/> adresinden alındı

Yeşilyurt, D. S., & Fındık, Ü. Y. (2016). Informational Needs of Postmastectomy Patients. *The Journal of Breast Health*, 12(4), 155–157.

